

N:o 40.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1896, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående utöfvande af uppfinning, hvarå patent erhållits.

Hvarje patentlagstiftning hvilar ytterst å ett erkännande af uppfinnarens rätt att i främsta rummet, med andras uteslutande, tillgodogöra sig sin uppfinning. Dermed är dock ingalunda gifvet, att berörda rätt blifvit i lika hög grad af samtliga lagstiftningar erkänd. Och det visar sig äfven, att patentlagstiftningarna intaga vidt skilda ståndpunkter i fråga om villkoren och gränserna för den uppfinnarne tillerkända patenträtt, ett förhållande, som har sin naturliga förklaringsgrund derutinnan, att den ena lagstiftningen mer än den andra ansett begränsningar af patenträtten vara från samhällets och det allmännas synpunkt af behovet påkallade.

Vår svenska lagstiftning hör i förevarande afseende till dem, som med ganska trånga gränser omgärdat patenträtten, och bland de härutinnan mest betecknande bestämmelserna ingår äfven stadgandet i 15 § af förordningen angående patent den 16 maj 1884 om det s. k. utöfningstvånget. Enligt nämnda lagrum skall nemligen patenthafvaren, vid äfventyr af patenträttens förverkande, hafva låtit bringa sin uppfinning i något väsentligt omfång till utöfning inom riket inom tre år från det patentet beviljades; dock att denna tid för vissa fall kan af patentmyndigheten utsträckas till fyra år från patentets beviljande samt i särskilda undantagsfall andra åtgärder föreskrivas, genom hvilka patenthafvaren må anses hafva uppfyllt villkoret om utöfning af uppfinningen.

Enligt hvad särskilde komiterade, hvilka den 6 november 1878 afgåvo betänkande angående patentskydd, i motiven till det af dem afgifna

förslag till förordning angående patent, hvilket förslag ligger till grund för nu gällande patentförordning, anført, utgör det s. k. utöfningstvånget en garanti för att en uppfinning, hvarå patent meddelats, äfven må komma till en för samhället nyttig utöfning. »Uppenbarligen kunde det, säga komiterade, icke vara samhällets afsigt att meddela och hålla vid magt uteslutande rättigheter för förverkligande af ofruktbara eller opraktiska idéer och såmedelst, utan att sjelft hafva gagn deraf, måhända stänga vägen för andra, mera framgångsrika sträfvanden. I fråga om en patenterad uppfinning, som med fördel kunde industriellt utföras, torde samhället icke böra tåla, att patenthafvaren låte uppfinningen ligga obegagnad eller på ett allt för inskränkt sätt bringade den i utöfning, enär de förmaner, hvarom samhället vid förlänandet af patentet försäkrat sig, nemligen fullständig kännedom om uppfinningen och tillfälle att efter patenttidens utgång använda densamma, icke torde bilda en så stark motvigt mot de stora inskränkningar, samhället, så länge patentet bestode, måste underkasta sig, att ej samhället både kunde och borde i ytterligare vederlag för patentet fordra, att patenthafvaren ärligt sträfvade att låta uppfinningen redan under patenttiden komma produktionen inom landet till verkligt gagn. Särskildt måste samhället söka förebygga, att patentet begagnades endast såsom ett medel att låta utlandet ensamt draga nytta af den patenterade uppfinningen, men förhindra dess begagnande inom den inhemska industrien. Träffades ej åtgärder mot patentets missbrukande på detta sätt, låge den faran ej fjerran, att den inhemska näringsfliten på det område, som närmare berördes af den patenterade uppfinningen, förlamades, eller att i sådana fall, der den patenterade uppfinningen banade väg för en helt ny industri, densammas uppspirande på inhemsk mark antingen omöjliggjordes eller otillbörligen försvårades».

Stadgandet om s. k. utöfningstvång har emellertid varit föremål för anmärkningar. Man har härutinnan påstått, dels att detsamma försatte uppfinnarne i en högeligen prekär ställning, dels att syftemålet med bestämelsen, uppfinningarnas tillgodogörande inom den inhemska industrien, icke alltid kan derigenom uppnås. Förslag hafva ock framställts om inskränkande af detta utöfningstvång.

Sålunda hemstälde svenska uppfinnareföreningen uti en till Kongl. Maj:t under år 1890 ingifven skrift, att 15 § i patentförordningen måtte ändras derhän, att utöfningstvånget icke skulle inträda förr än 10 år efter den dag, patentet blifvit beviljadt. Efter det att utlåtanden i anledning häraf inforrats från patentbyrån, tekniska högskolan och kommerskollegium — i hvilka utlåtanden patentbyrån och kommerskollegium tillstyrkte viss utsträckning af tiden, inom hvilken patent skulle utföras, samt patent-

byrån tillika föreslog införande af s. k. licenstvång, men deremot tekniska högskolan afstyrkte bifall till den ifrågasatta lagändringen — afgjordes ärendet den 10 februari 1893 af Kongl. Maj:t, som dervid, i enlighet med föredragande departementschefens hemställan, fann skäl icke förefinnas att då vidtaga någon förändring uti ifrågavarande paragraf i patentförordningen.

Äfven vid sistlidet års riksdag bragtes frågan om ändring i gällande bestämmelser om utöfningstvång å bane, då i tvenne särskilda motioner hemställdes, att tiden, inom hvilken utöfningen af patent borde bringas i utöfning, skulle utsträckas, enligt den ena motionen till fem, enligt den andra till sju år. Laguskottet afstyrkte emellertid bifall till de föreslagna ändringarna, dervid laguskottet bland annat anförde:

»Hvad sålunda i det föreliggande ämnet förekommit, synes utskottet gifva vid handen, att frågan om inskränkning af det s. k. utöfningstvånget måste behandlas med största varsamhet, för att ej menliga följder för den inhemska industrien deraf må uppkomma. Med undantag för Nordamerikas förenta stater och några andra transatlantiska länder har man ock i utlandet allestädes sökt genom särskilda bestämmelser vinna någon garanti för de patenterade uppfinningarnas tillgodogörande i den inhemska industrien. I England har man sökt en sådan garanti i det derstädes införda licenstvånget, d. v. s. skyldigheten för den patenthafvare, som ej sjelf i riket utöfvar sin uppfinning, att på skäligena vilkor upplåta dess utöfvande åt annan, som derpå gör anspråk. I öfriga europeiska stater tillämpas för samma ändamål fortfarande utöfningstvång i väsentligen samma form och omfattning som hos oss; och har man i allmänhet till och med anknutit detta tvång vid kortare tidsperioder än här i landet, der, i följd af det patentmyndigheten lemnade medgifvandet att i förekommande fall utsträcka den tid, inom hvilken en patenterad uppfinning skall vara i väsentlig omfattning bragt till utöfning, en patenthafvare i allmänhet icke torde vara nödsakad att åvägabringa en dylik utöfning förr än inom fyra år efter det patentet beviljats. Så är t. ex. nämnda tid bestämd till två år i Frankrike (lagen den 5 juli 1844) och Finland (lagen den 30 mars 1876) samt till tre år i Tyskland (lagen den 7 april 1891), Norge (lagen den 6 juni 1885), Danmark (lagen den 13 april 1894) och Schweiz (lagen den 29 juni 1888). De svenska uppfinnarne intaga sålunda i nu berörda hänseende ingalunda någon ogynsam ställning i jämförelse med uppfinnarne i de flesta andra länder. I öfrigt synes det utskottet uppenbart, att, om, såsom motionärerna förmena, utöfningstvångets syftemål, eller de patenterade uppfinningarnas tillgodogörande i den inhemska industrien, icke uppnås genom det nu stadgade utöfningstvånget,

hvarom dock någon tillförlitlig utredning ej för närvarande torde kunna vinnas, detta förhållande icke bör föranleda ett bifall till motionärernas framställning, utan torde väl för sådant fall böra tagas i öfvervägande, huruvida antingen utöfningstvånget bör, såsom gagnöst, alldeles upphävas, eller ock hithörande bestämmelser må kunna så ändras, att det åsyftade målet må med minsta möjliga olägenhet för patenthafvarne kunna i vidsträcktare omfattning vinnas. I sistnämnda hänseende torde möjligen det af patentbyrån framställda förslaget om införandet af licenstväng förtjena att beaktas. Härom föreligger dock för närvarande ej någon framställning hos utskottet.

Då härtill kommer, att Kongl. Maj:t så nyligen som 1893 förklarar sig icke kunna godkänna en framställning uti enahanda syfte som den i förevarande motioner föreslagna, finner utskottet sig icke böra tillstyrka Riksdagen att i anledning af desamma vidtaga någon åtgärd.»

Lagutskottets hemställan blef af båda kamrarne bifallen.

Vid innevarande riksdag har frågan, ehuru i förändradt skick, å nyo bragts å bane. Uti tvenne särskilda motioner, afgifna den ena inom Första Kammaren af herr *Stridsberg*, n:o 27, och den andra inom Andra Kam-maren af herrar *Lilliehök*, *Collander* och *E. Svensson*, n:o 89, hemställes nemligen,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t må taga under öfvervägande, huruvida icke nu gällande bestämmelser om skyldighet för den, som här i riket erhållit patent å en uppfinning, att inom viss tid bringa densamma i något väsentligt omfång till utöfning härstädes, må, utan skada för den inhemska industrien, kunna utbytas mot föreskrift om s. k. »licenstväng» eller eljest så modifieras, att de blifva mindre tryckande för de svenska uppfinnarne, än hvad för närvarande är fallet, samt hos Riksdagen göra den framställning, som med anledning häraf kan föranledas.

Båda motionerna hafva af kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisade.

Till stöd för sitt förslag anföra motionärerna, att den åsigten allmänt hyllas bland svenska uppfinnare, att utöfningstvånget bör lättas eller afskaffas, hufvudsakligen på den grund, att syftemålet med detta utöfnings-tväng, uppfinningars tillgodogörande i den inhemska industrien, icke kan på denna väg uppnås, hvadan föreskriften i fråga är utan gagn för vår industri, på samma gång den utgör en tryckande börda för uppfinnarne.

Derjemte erinra motionärerna om 1895 års lagutskotts här ofvan åter-

gifna uttalande i ämnet, dervid särskildt framhållande, att lagutskottet sjelft anvisat det s. k. licenstvånget såsom en möjlig utväg att undanröjja de rådande missförhållandena.

Ett riktigt afvägande emellan uppfinnarens intresse af obegränsad frihet att herska öfver sin uppfinning under hela patenttiden och samhällets intresse af de patenterade uppfinningarnas tillgodogörande i den inhemska industrien hör utan tvifvel till patentlagstiftningens mest svårlösta uppgifter, och man kan spåra denna svårighet uti det faktum, att de olika patentlagstiftningarna härutinnan tillämpa ganska skilda grundsatser. Man kan i detta afseende särskilja tvenne hufvudgrupper af patentlagar. För den ena af dessa grupper är det ett utmärkande drag, att densamma medgifver patenträttens bibehållande i oförändradt omfång under hela patenttiden, oafsedt huruvida uppfinningen verkligen kommer till utöfning eller ej. En dylik ståndpunkt intager exempelvis den nordamerikanska patentlagstiftningen.

Till andra gruppen höra åter de patentlagar, som för patenträttens fortbestånd i oförminskadt omfång under hela patenttiden uppställa det vilkoret, att uppfinningen skall bringas till utöfning inom viss kortare eller längre tid efter patentets beviljande.

Denna senare grupp innesluter emellertid inom sig patentlagar, som i fråga om de närmare bestämmelserna angående detta »utöfningstvång» tillämpa principiellt skilda grundsatser. Sålunda hör till ifrågavarande grupp såväl den engelska lagstiftningen, hvilken i förevarande afseende uppställt det s. k. licenstvånget såsom ledande princip, som den svenska patentförordningen, som stadgar s. k. utöfningstvång i inskränkt bemärkelse. Skilnaden emellan dessa båda begrepp, utöfningstvång och licenstvång, kan angifvas sålunda, att det förre innebär fordran på utöfning vid äfventyr af patenträttens totala förverkande, då deremot licenstvånget består deruti, att utöfning påbjudes vid äfventyr, att uppfinnaren eller patenthafvaren kan tvingas att mot ersättning afstå sitt patent till någon, som vill bringa detsamma till utöfning. Licenstvång utgör sålunda, kan man säga, en art af utöfningstvång, ehuru detta senare begrepp oftast tages i ofvan angifna inskränkta bemärkelse.

Nu föreliggande motioner åsyfta förändring i gällande bestämmelser angående utöfningstvånget, antingen sålunda, att desamma utbytas mot föreskrift om licenstvång eller på det sättet, att de »eljest så modifieras, att de blifva mindre tryckande för de svenska uppfinnarne, än hvad för närvarande är fallet».

Motionärerna hafva emellertid ej närmare angifvit det sätt, hvarpå en dylik modifikation kunde genomföras, och utskottet får sålunda härutinnan yttra sig om de modifikationer i utöfningstvånget, som antagligen kunna ifrågasättas.

Hvad då först beträffar den mest radikala, utöfningstvångets afskaffande utan dess ersättande med andra bestämmelser, anser sig utskottet icke kunna förorda en dylik förändring. Visserligen skulle uppfinnarnes intressen genom en dylik åtgärd högeligen gynnas och förändringen medföra de beaktansvärda fördelar för hela uppfinningsväsendet, som kunna åstadkommas genom ett, i känslan af egen fördel, förökadt intresse hos uppfinnareförmågorna att skapa nya, för industrien fruktbarande idéer, men dermed skulle ock alstras fara särskildt i ett litet land för den inhemska industriens förlamande till fördel för den utländska.

En annan modifikation af utöfningstvånget vore utsträckande af den tid, inom hvilken patentet skall vid förut nämndt äfventyr bringas till utöfning. På de grunder, som lagutskottet vid 1895 års riksdag i sitt utlåtande n:o 41, hvilket utlåtande här ofvan delvis refererats, anförde till stöd för sitt afstyrkande af bifall till framlagda förslag om berörda tids utsträckande, anser emellertid utskottet icke heller denna modifikation vara att tillråda.

Det återstår för utskottet att yttra sig angående motionärernas förslag om utöfningstvångets ersättande med licenstvång.

För denna frågas afgörande torde det vara nödigt att något närmare klargöra, i hvad mån begränsningar af uppfinnarens, så att säga, naturliga rätt till och öfver uppfinningen kunna anses vara ur synpunkten af samhällets intresse erforderliga. Och dervid förtjenar framhållas, att samhällets intresse, såvidt det framstår såsom stridande mot uppfinnarens, icke kan rättvisligen fordra mera, än att uppfinnaren betages möjlighet att hindra uppfinningens tillgodogörande inom den inhemska industrien. Det följer häraf, att uppfinnarens rätt bör honom okränkadt tillerkännas, ända till dess nämnda samhällsintresse aktuellt framträdte. Utöfningstvånget verkar derhän, att underlåten utöfning förorsakar patenträttens förlust för uppfinnaren, äfven om det vid tidpunkten för denna påföljds inträde icke förefinnes något intresse af uppfinningens bringande till utöfning. Licenstvånget åter tillgodoser såväl uppfinnarens intresse derutinnan, att denne under alla förhållanden tillförsäkras ersättning, derest patentet skulle blifva honom beröfvadt, som samhällets intresse så till vida, som uppfinnaren förhindras att undanhålla industrien en uppfinning, af hvars utöfning den kan hafva intresse. Med andra ord, utöfningstvånget kan medföra patenträttens förlust, äfven om en dylik kränkning af uppfinnarens intresse icke

är af hänsyn till samhällets intresse betingad, då deremot licenstvånget inskränker uppfinnarens rätt endast då ett verkligt samhällsintresse är för handen.

Utskottet anser sålunda licenstvånget ega ett visst företräde framför ett ovillkorligt utöfningstvång och håller före, att dess införande skulle verka till välbehöflig fördel för uppfinnarne, hvilka till följd af utöfnings- tvånget i flera fall befinna sig i en ganska ogynsam ställning.

Sålunda kan en uppfinnings utöfvande erfordra större kapital, än patenthafvaren är i tillfälle att anskaffa, likasom uppfinningen kan afse användning af föremål, hvaröfver patenthafvaren ej eger att råda eller förbättring af en redan förut af annan person patenterad tillverknings- metod. I alla dessa fall är patenthafvaren förhindrad att bringa upp- finningen i utöfning och mister alltså i allmänhet efter tre år sitt patent utan all ersättning.

Licenstvång kan emellertid införas under mångskiftande former; och utskottet tillåter sig därför att angifva några synpunkter, som enligt dess tanke böra härutinnan tagas i öfvervägande.

Bestämmande af den ersättning, som i händelse af licenstvångets tillämpning bör uppfinnaren eller patenthafvaren tillkomma, synes utskottet, der godvillig uppgörelse ej eger rum, lämpligen kunna ske genom gode män eller i öfverensstämmelse med stadgandet i 17 § af kongl. förord- ningen angående patent, för den händelse att patenterad uppfinning skall upplåtas till allmänhetens fria begagnande.

Äfvenså håller utskottet före, att den person, som med användande af licenstvång tillöser sig patenträtten till en uppfinning, bör för patent- rättens bibehållande underkastas samma vilkor som den föregående inne- hafvaren och att han sålunda förpligtas, derest han ej bringar den tillösta uppfinningen till utöfning inom viss tid, i sin tur afstå densamma till annan person, som vill därför gifva ersättning.

Den närmare utredningen om vilkoren och sättet för utöfningstvångets ersättande med licenstvång torde emellertid lämpligen böra verkställas genom Kongl. Maj:ts försorg, och utskottet anser det under sådana om- ständigheter icke behöfligt att närmare ingå på föreliggande frågas detal- jerade lösning.

På anförda grunder och då patentförordningen, vid det förhållande att Riksdagen såväl vid dess antagande, som då det gäلت ändringar i den- samma, städs härom för sin del fattat beslut, torde böra såsom civillag betraktas, hemställer utskottet,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t an- hålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huru-

vida, der patenthafvare efter utgången af den tid, inom hvilken det enligt 15 § i kongl. förordningen angående patent den 16 maj 1884 åligger honom att bringa sin uppfinning till utöfning inom riket, icke vill eller kan föranstalta om sådan utöfning, det meddelade patentet likväl äfven derefter må under därför stadgad tid fortfarande anses gällande under vilkor att patenthafvaren förklaras skyldig att mot skälig ersättning upplåta sin uppfinning till utöfning af den, som önskar att inom landet sådan företaga, samt, derest en dylik lättnad i det s. k. utöfningstvänget anses utan skada för den inhemska industrien kunna medgifvas, förelägga Riksdagen förslag till i sådant syfte erforderliga förändringar i ofvanberörda kongl. förordning.

Stockholm den 17 mars 1896.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr von *Krusenstjerna* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
